Бары дойдулар пролетарийдара, холбоһуҥ!

САҺА ОЛОХ

Хаһыат 1931 сыл алтыныы 15 нүүрүттэн тахсар

ССКП ЧУРАПЧЫТААҺЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАЙ ДЕПУТАТТАР ОРОЙУОННААҺЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА

№ 46 (6182) | 1985 сыл. Муус устар 13 күнэ СУБУОТА | Сыаната 3 харчы.

ГЕРОЙДАРГА ТЭҢНЭҺИЭХХЭ

Фашизмы үлтүрүппут, Европа дойдуларыгар босхоломуулуу, эрэлбыт, аан дойду цивилизацияны быыһаабыт советскай норуот хорсунхоодуот быһыыта үйэ-саас тухары өлбөөдүйүө суоҕа. Олоххо саҥа киирэр көлүөнэлэр Аҕа дойду Улуу сэриитин геройдарыгар тэҥнэһэргэ дьулуһаллар, кинилэр холобурдарыгар гражданственность, патриотизм, ленинскай партия дьыалатыгар халбаҥнаабат бэриини оскуолаччын бараллар. Онуоха советскай уус-уран культура сыаналаммат оруоллаах.

Айар интеллигенция, бары советскай дьоннор курдук, ССКП КК кулун тутарыаҕы (1985 с.) Пленумун уураахтарын итинник биһиирдиир, ССКП XXVII съһиэ коммунизмы тутааччыга советскай киһиэхэ достойнай саҥа өрө көтүрдүүлээх айымныыларынан көрсөргө толоруу быһаарыныылаах. Онуоха ССРС айар сойуустарын уонна тэриллэлэрин бырабылыанньаларын советскай норуот Аҕа дойду Улуу сэриитигэр кыайыытын 40 сыла туолуутугар аналлаах холбоһуктаах пленумнара итэҕэтиилээхтик биэргэттэ. Итти пленум муус устар 10 күнүгэр Москваҕа буолла.

Мустубут дьон табаарыстар **М. С. Горбачову, Г. А. Алиевы, В. И. Воротникову, В. В. Гришини, А. А. Громыкоҥы, Г. В. Романовы, М. С. Соломенцевы, Н. А. Тихоновы, П. Н. Демичеви, В. И. Долгиҕы, В. В. Кузнецову, В. М. Чебриковы, М. В. Зимянины, И. В. Капитоновы, Е. К. Лигачеву, К. В. Русакову, Н. И. Рыжкову** дэхсуи, үһүн ытыс таһыныытынан көрүстүлэр.

Пленуму ССРС Суруйааччыларын Сойуһун бырабылыанньатын бастакы секретара **Г. Марков** аста. Куруутун буоларын курдук, бүгүн биһиги бастакы тылбыт хаан-уруу Коммунистическай партиҥа аналар, диэтэ кинии. ССКП Киин Комитетын кулун тутардаҕы Пленумун уураахтарын биир саҥаанан биһиирээччин партия, норуот биир сомоҕолорун, советскай дьоннор кылгас болдьоххо биһиги Иҥэ дойдубут модун ыччатын өссө өрө көтөөрүгэ, тэриллиэхтэрэ уонна дьиссиплиинэни бөөрүгэтэргэ, олохпут бары эвеноларыгар социалистическай нуормалары активнайдык киллэрэргэ биэрэ быыһаарыныылаахтарын саҥа күүһүнэн көрдөрдө. Биһиги иннинэ ыччат кыайыылаабыт мактыалаарэ итиннивхэ буолар. Биһиги табаарыс М. С. Горбачев ССКП КК Генеральнай секретарын үрдүк ноһуутар талыллыытын итинник өйүүбүт.

Г. Марков эмиэ национальностаах советскай литература уонна искусство деятеллэрэ советскай общество духовнай арсеналын байыыпыт эмиэ айымныылары биэрбиттэрин бэлиитэстэ. Советскай норуот тутуная олороро, туох иҥин охсуһара бука барыта советскай культура маастарларын сүрэхтэригэр уонна айымныыларыгар тыыннаах сөҥөрүннүү ылар. Пленум кыттыылаахтарын этиилэригэр Советтар дойдуларын олоҕун панорамата, кини саҥа эпэмэн иэннигэр айар-тутар үлэ оргуйар чүөмчүтэ дьэҥкэтик тыктарылынна. Араатардар Аҕа дойду Улуу сэриитин өйдөбунньуга норуот өлбөт-сүппэт үйэлэннэрэ, кини алдьан аата, духовнай баайа-дуола буоларын бэлиитэни эттилэр. Кыайыы дордоҕоор уонна интернациональнай бырааттаһыы улуу күүһүнэн биирдэ сомоҕолоспут советскай норуот духовнай өттүнэн хайдахтаах курдук модун ыыахтаабын үйэлэргэ умнуллубаттык даҕаастаата.

Пленумҥа тыл эттилэр К. Лавров (Ленинград), В. Коротич (Украина), Р. Адомайтис (Литва), М. Карим (Башкирия), Е. Дога (Молдавия), А. Чаковскай, В. Карпов, А. Полянскай, С. Ткачев (Москва), С. Курбанов (Таджикистан), М. Царев, Л. Кулиджанов, Н. Пономарев (Москва) уонна да атын араатардар.

Кыайыы 40 сыла туолуутугар ураты уларан суолтаны биэрэн туран, биһиги бу датаны, историческай өрө өттүнэн буолбакка, билиҥнигэ уонна кэлэр иэскилгэ суоттаан киэҥник сыаналыыбыт, диэн тоҕоолоон баллаттаатэ ССРС Журналистарын Сойуһун бырабылыанньатын председателэ, «Правда» хаһыат кылаабынай редактора **В. Афанасьев.** Кини аймах бэйэтин историятыгар тосту өрүлуулээх камга олорор. Бүгүн кини иннигэр турар бодоҥтон-бодоҥ соруктары быһаарыыттан, туох ханнык иннинэ, ядернай кутталы туоратыыттан, космос куйаарын милитаризацияламмыт бөпсүүттэн, норуоттар куустэрин-кудахтэрин баарарай экономическай уонна экологическай проблемалары быһаарыыга түмэ тардыыттан кини аймах кэлэр кэскилэ тутулуктаах.

Итти соруктары быһаарыыга бары дьаһалларынан комолоһуу, эйэни оннуунан хаалларар иҥин, сэбиэлиинни суох оҥорор иҥин активнай охсуһуу—советскай культура бары деятеллэрин бастакы уочараттаах соруктара диэн тоҕоолоон баллаттаатэ пленумҥа.

Улуу Кыайыы 40 сыла туолаары турдаҕына эмиэ национальностаах советскай культура ситиһиилэрин түһүнэн үүнэ тускуллаах, дириҥ интернаастаах капсаҥнаах ССРС Композиторлардарын Сойуһун бырабылыанньатын бастакы секретара **Т. Хренников** түмүктээтэ.

Холбоһуктаах пленум кыттыылаахтара уонна ерэ көтөрүллүүнэн ССКП Киин Комитетыгар Эрдэ суругу ыыттылар.

(ССТА).

«Кыһыл субуота» илдьиттэрэ

Үлэ фрона чуолкайданна

Карл Маркс аатынан совхоз үлэһиттэрэ В. И. Ленин төрөөбүт күнүн көрсө үрдэтиллибит эбэһээтэлистибэлээх үлэлээн бастаны кварталга государствоҕа түүлээҥи туттарыы былаанын үс бүк, оттон эти уонна үүтү туттарыы сорудахтарын туһаайыыларынан 112,4 уонна 100,4 бырыһыан толорторбуттар.

Быйыл «Кыһыл субуотаҕа» манна 300-тэн тахса киһи тутуу итиэннэ оттук маһы кэрдиигэ, бүтэй баҕаналарын баллаанньаһыгар, сиэмэ бурдуга куулаах-баһыгыгар, производственнай тутуулар тастарын ыраастаһыыларыгар үлэлиэхтэрэ. Оттон сүүсүһүттэр, сыл ахсын буоларын курдук, итэ күн үүтү үксэтэр уонна эти эбэтэр иҥин салгыы охсуһуохтара.

Совхоз пятилетка фондуттар барыта 1300 солк. киллэрэрэ барылланар.

Е. ВАСИЛЬЕВ,
совхоз директора.

Көхтөөхтүк үлэлиэхтэрэ

Е. И. Курашов аатынан Чурапчы орто оскуолатын коллектива Бүтүн Сойуустаабы Ленинскай коммунистическай субуотуннуйуукка тэрээһиниэхтик бэлэмнэнэр. Онуу оскуола директора И. А. Никитин председателлээх комиссия салайар.

Көҥүл үлэ бырааһынныыгар 803 үөрэнээччи, 102 учууталы уонна оскуола атын үлэһиттэрэ таксыахтара. Кинилэр, сүрүннэрэ, «Чурапчы» совхозка оттук маһы баллаанньахтаан, «Якутсельстрой» мехучастогар уонна «Якутсовхозстрой» мехколоннатыгар саҥа тутуллар объектар истиэнэлэрин хаппаахылыахтара, «Сельхозтехника» холбоһуукка уонна райпотребобществоҕа быстах үлэлэри толоруохтара.

Д. ПАВЛОВ,
оскуола директорын иитэр үлэҕэ солбуйаччы.

Кылааппытын киллэриэхпит

Чурапчыгаабы 13 №-дээх СПТУ преподавателлэрэ, үөрэнээччилэрэ уонна техническай үлэһиттэрэ үгэс буолбут көҥүл үлэ бырааһынныыгар —В. И. Ленин төрөөбүт күнүн көрсө ыытыллар коммунистическай субуотуннуйуукка сыл ахсын активнайдык кыттыллар. Быйыл да коллектив итэ дьоһун дьыалаҕа биллэр-көстөр кылааты киллэрэр иҥин эрдэттэн баллаанньар.

Манна субуотуннуйуукка 340-ча киһи тахсара, 5 автомашина, 6 трактор туруоруллара быһаарылынна. Кыттыылаахтар 600 кубометр оттук маһы баллаанньахтаан, 500 кубометр тутуу маһын тиэйиэхтэрэ, о. д. а. үлэлэри толоруохтара.

Училище коллектива пятилетка фондуттар барыта 500 солк. киллэриэрэ.

А. НОЕВА,
СПТУ директорын производственнай үөрэхтээһиҥигэ солбуйаччы.

100 УДАРНАЙ КҮННЭР

Саҕалаатыбыт

«Чурапчы» совхозка быйыл 7300 тонна от уонна 2000 тонна силос баллаанньахтаах. Онуоха барыта өттүнэн эрдэттэн баллаанньабыт.

Туох ханнык иннинэ, кыһыҥны агрономическай дьаһаллары болдьоҕор толордубут. Хаары чистэтии уонна органическай уоҕурдуулуу киллэрии былаанынаан толорулуннулар. Ходуһаҕа 750 гектарга хаар чистэтиллиэ, 900 гектарга минеральнай уоҕурдуу киллэриллиэ. Уунуу халытыаны Д. Д. Портнягин старшайдаах лугомелиоративнай отряд ыытыах. Силаастикэр уонна өттүүр эвеноолар саставтара, салайаччылара сүннүнэн чуолкайданнылар. Холбоноор техникаттан 37 барана, 9 сеялка, 8 булуук, 4 культиватор, о. д. а. ремуонтаныллар. Итиннэ таһынан 3 насосная станция уонна 2 ардахтатар установка бэлэмнэнэ.

Быйыл албах сылдаах оттор сиэмэлэрин ыһыы 60 гектарга, холуһаны ыраастаһын 1100 гектарга, дискалаһын, баҕаналаһын 100 гектарга, өртөөһүн 2900 гектарга ыытыллыахтаах. Онуу таһынан 40 километр устулаах бутэй ремуонтаныллар.

Быһата, баллаанньа сатыыбыт ереери, кыаллыбат өссө да албах.

Е. СЛЕПЦОВ,
совхоз кылаабынай агронома.

БРЕСТ—МИНСК—МОСКВА МАРШРУТУНАН

Биһиги орбиуоммутуттан Аҕа дойдуну комускуур Улуу сэриигэ ветераннарын белоҕо (снимокка) номохчо кирбит Брест-кириэпэпэс—Минскэй—Москва маршрутунан ыраах айаҥна турунна.

Белех составыгар Ильмень Куолгэ буолбут кыргыһыы кыттыылаахтара поэт А. С. Бродников, сэттэ бырааттыы буойун Илларионовтартан Д. А. Илларионов, Ленинград блокадатын кыттыылаахтара А. Т. Старостина уо. д. а. баалдар. Белеоу сэриигэ уонна үлэ ветерана А. Д. Захаров салайар.

Ветераннар аастыт сэриигэ ыытыллыбыттарын сылдьыахтара, бэйэлэрин бэйобуой дороготоруу кытта көрсүһүохтэрэ, Улуу Кыайыы 40 сыла туолуутугар сибээстээх дьаһалларга кыттыахтара.

Сергулаахтык айаннаан, ытык кырдьаастарбыт!

БЫҺАЧЧЫ КЫТТАН, ТЭРИЙСЭН

Профсоюзнай олох

Оройуон профсоюзнай тэриллэрэ тыһынчаттан тахса быыбарыллыбыт актиптэрэ түмэлэр. Кинилэр норуот хаһаайыстыбатын барыларыгар производственнай былаанныры толоруута, үлэ өнөрүмүтүүтүн үрдэтиигэ, сайаны, бастыҥы олохтоохуҥна социалистическай куоталаһыны тэрийиигэ быһаччы кыттахалар.

Пятилетканы түмүктүүр сылга үлэ коллективтэрэ, биирдиилээх үлэһиттэр үрдэтиллибит эбэһээстэлистибэлэри ылыныа көмүскэтилэр. Администрация уонна профсоюзнай комитеттар икки ардыларыгар коллективнай дуогабардар түһэрсиллиннилэр. Онно сүрүн болдьохто производственнай былаанныры хаачыстыбалаахтык, эрийэ-дэхси толоруурга, үлэ саҥа ньымаларын олохтоохуҥна, үлэһиттэр үлэлиир уонна олорор усулуобуйаларын тупсарыыга, сыныйаллыбарын тэрийиигэ, оттуугу, сырьену уонна матырыйаалы көмчилээһиҥнэ, үлэ дьиссиплинэтин уонна общественнай бэрээдэги бөдөргөтүүгэ туналайылыыта. Атыннык эттэхпэ, администрация уонна профкомнар дьону кытта үлэлиир сүрүн докумуоннара, былааннара чуолкайданнылар.

Профсоюзнай тэриллэлэр үлэҕэ коммунистическай сыһыаны интигэ, үлэһиттэр барыларыгар экономическай үөрэхтээһиннэн хабыыга, профсоюзнай үлэ гласноһын тупсарыыга сүрүн хайысханы ыллылар.

Быйыл профгруппалар, цехкомнар уонна профкомнар үлэлэрин кинилиир сыалтан кинилэр икки ардыларыгар социалистическай куоталаһыы үсүлуобуйата биэрэтиллиннэ. Итиннэ сибээстэан үгүс профкомнарга үлэ балачча сэргэхсийдэ.

Олоҥу-дьаһаны хаачыйыы производственнай управленнеты-наары профком (председатель А. В. Куличкин) үлэтин былаанныахтык тэрийдэ. Комитет комсомольскай-ыччат коллективтар куоталаһыыларын тэрийиигэ, үлэ дьиссиплинэтин тупсарыыга туспарыгар бөҕүлүүстары дьүүллэстэ, Мыйдаарыйыталары олохтоох дьаһах дьэтин профгруппаҕын уонна табаарыстыы суут председателин отчуоттарын иҥнитэ. Управление иэнэлизиньэни өгөнөн хаачыйыыга быйыл прокатнай сыалы аһан, чаанынай ыаллар дьиэлэрин ремуонтаһыныы тэрийэн производствоны салгыы көҥэтиилэр. Биирдиилээх сыахтарынан, бригэдэлэриэнэ ый ахсын чуолкайдаммыт сорудахтары тиэрдиэ, олор туолуулларын күннэтэ хонтуруоллаһыы коллектив эрийэ-дэхси үлэлээһиниэ хаачыйда, ис кыахтары туһанар буоллахха балачча үрдүк көрдөрүүнү ситиһиэхтээх сөбүн көрдөрдө. Ол курдук, атах таҥаһын сыаҕа Улуу Кыайыы 40 сылын көрсө пятилеткатааҕы былаанын толорор кыахтаах. Инструкциялаах, фотографтар эмиэ таһаарылаахтык үлэлиилэр.

Суоруурдуурскай аатынан совхоз профкома (председатель У. Н. Атласова) совхоз рабочайдарын ортотуттар эмтиир-сэрэтэр үлэлэр комплекснай былааннара туолан иҥнитин туругар участковай балыыса сэбэлэриэ Р. В. Уваровская, Хатылытаабы цехком үлэтин туһунан комитет председателэ Ф. Ф. Батарин, «Эрчим» ферма старшайа З. А. Хомподоева информациялэрин истэтэлэтэ. 13 №-дээх СПТУ профкома (председатель Э. Г. Никифоров), «Сельхозтехника» холбоһук профкома (А. П. Захаров) эмиэ былаанныахтык үлэлиилэр.

Ол эрээри профсоюзнай үлэ билиҥин да эрийэ-дэхси, туруорсуулар кордобуҥа эпитэттиирдиэх ыытыллар буолбатах. Серох профкомнар былаанныыллар туоннах коллектив үлэтитэр баар итэҕэстэри туоратыы бөҕүлүүстэрэ сэдэхтик киллэриллилэр. Профгруппаларга, цехкомнарга, оннооҕор профкомнарга ардыгар арааҥ быстах аһан иҥэр бөҕүлүүстары дьүүллэһиннэн мунурдаллар. Үгүс профсоюзнай тэриллэлэр үлэ коллективтарын оруолларын үрдэтии, үлэҕэ коммунистическай сыһыан, ис-хаһаайыстыбаннай ахсаанны, бригэдэҕэн бэдэрээттэһиннии киллэрии, о. д. а. боччумнаах бөҕүлүүстарынан аналаа-минээн каскиллэахтык ыгэн-тогон дьарыктамматтар. Оттон ол үлэһиттэр ити маассабай тэриллэлэрин оруолларын намтатар.

Профсоюзнай үлэ профком председателлэрин инициативаларыттан, кинилэр быыбардаах активы түмэ тардыларыттан быһаччы тутулуктаах. Маныаха ураты суолта бэриллиэхтээх.

Норуот хаһаайыстыбатын барыларыгар бэлэтэммит үрдүк кирбиилэри олохтоох киллэриигэ оройуон профсоюзнай тэриллэлэрэ оссо түмсүүлээхтик үлэлиилэрэ эрэйиллэр. Онуоха Социалистическай Үлэ Геройдара М. А. Михеев, П. И. Быкаков, В. С. Рагозин, П. И. Мельников «Үлэ хас биирдии мөҥүүтэтигэр—кытаанах учуот, үрдүк көдьүүһү!» диэн аһаҕас суруктарын дьыаланан ойоохуну тэрийии боччумнаах миэстэни ылыахталлар. Үлэ мөҥүүтэтин көдьүүһүн үрдэтии—сүүкэн государственнай дьыала. Бу бөҕүлүүс профкомнар үлэлэрин сүрүн ис хоһоонунан буолуохтаах.

Е. МАКАРОВА,
ПССУОС боломуочуунайа.

СУРУЙААЧЧЫЛАР — ШЕФТЭЭХ СОВХОЗТАРЫГАР

Сотөрүтаҥыта Эрилик Эристиин аатынан совхозка шефтээх Саха сирин суруйааччыларын Сойуутун саха народнай суруйааччыта Д. К. Сивцев—Суорун Омоллоон, биллилээх прозаиктар В. С. Соловьев—Болот Боотур уонна В. С. Яковлев—Далан ыалдьыттаатылар.

Суорун Омоллоон Чөркөөхтөөҕү политическай сылыка музейын туһунан слайдалары көрдөрдө. Далан «Хотугу сулус» сурунаал редакциятын үлэтин, оттон Болот Боотур бэйэтин айар былаанарын тыа сирин аҕаарыыларыгар билиҥиннэрдилэр.

Н. ФИЛИППОВ.

Политическай, экономическай үөрэх

РЕФЕРАТТАРЫ СУРУЙАЛЛАР

Мутудайга М. Д. Кривошикова салайар «Философскай билии тэриллэрэ» [illegible] 11 [illegible] кинэн дьарыктаналлар. Истэҥчилэр политическэй ортотуттар агитационнай-массабай үлэҕэ активтайдык кыттыналлар. Кинилэртэн 5-тэрэ—совхоз кэлин туттар үлэһиттэрэ.

Пропагандист истэҥчилэр активистэрэ үрдэтэр туһугар уратыгар ардах фермаларын туһанар. Олортон биир биһиэхэ — истэҥчилэрэ темаларын рефераттары суруйтарыы. Быйыл ардах темаҕа барыта 17 үлэ суруллуна. Сотөрүталарыгар сельскай Культура дьиэтин директора Т. И. Васильева «Тыа сирин [illegible] олохторун [illegible] культурнай таһыма [illegible]», зоотехник Л. Н. Аммосова «Сайдыылаах социализм усулуобуйатыгар ССКП национальнай политиката» темаларга рефераттары көмүскээтилэр.

Политэкономия бу ньымата истэҥчилэр политическай билиилэрин хаҥатыыга, литератураны таба туһанар, сөпкөөх түмүктэри оҥорор дьоҕурдарын сайыннарыыга улахан көмөлөөх.

«СО» корр.

ЫЧЧАТТАР ҮӨРЭНЭЛЛЭР

Хатылытаабы комсомольскай тэриллэ Лахалдыы ферматыгар тэрийбит «Ыччакка партия туһунан» оскуолата быйыл балачча тэрээһиннээхтик үлэлиир. Пропагандыһыан учуутал К. Н. Абрамов анаммыта. Графикка сөп түбэһиннэрэн, 11 занятие ыытылыыта. Калин программаларын матырыйаалтан «Коммунистическай партия социализм кыайыытын уонна бөдөргөөһүнүн мөккө охсуута» диэн тема үөрэтиллиннэ.

Пропагандист үөрэтиллэр темалары аһаан иҥэр улахан суолталаах событиелары ыытта ыкса сибээстиигэ дьүүлүһэр. ССКП Киин Комитетын күлүн тутардаары (1985 с.) Пленумун матырыйаалларыгар аналлаах лекция аҕыйылыннна.

Бу күннэртэн, түмүктүүр занятиеҕа баломнаан, истэҥчилэргэ эбии сорудахтар бэриллэллэр.

А. МАТВЕЕВ.

ИТЭҺЭС ӨССӨ ДА ЭЛБЭХ

«Чурапчы» совхозка быйыл 13 экономическай үөрэх оскуолалара тэриллибиттэрэ.

Оройуонтан ыытыллаах Киэнэки отделениетын механизатордара «Харыстаныы буолуу—коммунистическай сыһыан бэлиитэ» оскуолаҕа үөрэнэллэр. Партийнай тэриллэ пропагандистарынан отделение управляющайа Р. Р. Степановы уонна механик П. И. Скрябины аналыта. Бу бастын коллектив рабочайдарыгар экономическай билиилэри ингэриигэ оскуола эйэҕэ оҥордо. Тоҕо да үксүн рулга олорболлор, оскуола истэҥчилэрэ занятиены бириҥнэтэ суох көтүтүүлэрэ таһаарыллыбат. Занятиелар болдьоммут кэмнэригэр ыытыллан эйэлэр. Үөрэтиллэр темалар содлектив олоҥун ыытта ыксаибээстэнэллэр.

Эмиэ ити курдук, Бөрө ферматтан 11 киэн дьарыктаналлар. Истэҥчилэр политическэй ортотуттар агитационнай-массабай үлэҕэ активтайдык кыттыналлар. Кинилэртэн 5-тэрэ—совхоз кэлин туттар үлэһиттэрэ.

Пропагандист истэҥчилэр активистэрэ үрдэтэр туһугар уратыгар ардах фермаларын туһанар. Олортон биир биһиэхэ — истэҥчилэрэ темаларын рефераттары суруйтарыы. Быйыл ардах темаҕа барыта 17 үлэ суруллуна. Сотөрүталарыгар сельскай Культура дьиэтин директора Т. И. Васильева «Тыа сирин [illegible] олохторун [illegible] культурнай таһыма [illegible]», зоотехник Л. Н. Аммосова «Сайдыылаах социализм усулуобуйатыгар ССКП национальнай политиката» темаларга рефераттары көмүскээтилэр.

Политэкономия бу ньымата истэҥчилэр политическай билиилэрин хаҥатыыга, литератураны таба туһанар, сөпкөөх түмүктэри оҥорор дьоҕурдарын сайыннарыыга улахан көмөлөөх.

«СО» корр.

Оскуола реформатын — олохха!

УРУОК КӨДЬҮҮҺҮН ҮРДЭТИЭХХЭ

«Төрөөбүт тылы сөргэ нациилар бодоруһууларын средствотын быһыытынан советскай дьон көҕүл эттүлэриэн ылыммыт нуучча тылын үөрэтэргэ эбии дьаһаллары ылларга. Нуучча тылын үчүгэйдик билии орто үөрэх заведениеларын бүтэрэр ыччакка нуорма буолуох тустаах»,— диэн этиилэр уонсай уонна профессиональнай үөрэх оскуолатын реформатыгар. Оттон оройуон оскуолаларын нуучча тылыгар уонна литературатыгар учууталларын үлэлэрин бэрэбиэркэлээбин түгү көрдөрдө?

Оскуола реформатын көрдөбүлэригэр учууталлар М. Н. Макарова (Чурапчы), М. В. Андреева (Хадаар) ыытар уруоктара оссо да эпиэттэһэллэр. Бу учууталлар үөрэнэччини кинэн быһыытынан ичии үлэтин тылы таба суруйтарыы, тыл номоҕун быһаарыы кэмигэр ыыта сатыылар, оттон, программа ирдэбилин быһыытынан, ити кэмнэ болдьохто ити сүрүн сыалга туһанайыллыахтаах. Учуутал М. Н. Макарова сыһыаты сыыһа быһаарыытын түмүгэр үөрэнэччи тыл ис номоҕун ситэ ойдөөбөкө этии ис хоһоонугар сөп түбэһиннэрбэтэ. М. Д. Габышева уруокка словарнай үлэни ыытпатаҕын түмүгэр үөрэнэччилэр үлэлиир дьоҕурдара биллэ наадаата. Хадаар аҥыс кылаастаах оскуолатын учуутала М. В. Андреева уруок 20 мүнүүтэтин быһа грамматическай ырытыылары оҥорторон бириэматин көдьүүстээхтик туһаммата. Бу К. С. Игнатьеваҕа (Хадаар), В. Е. Пестереваҕа (Дириҥ) эмиэ сыныаннаах.

Бэрэбиэркэ хонтуруолунай уонна экзаменационнай үлэлэри ыытыы хаачыстыбата молтоҕун арыйда. Холобур, Чурапчы орто оскуолатын үөрэнэччитэ Максимова Мира экзаменационнай үлэтигэр маннык суруйар: «Онно «Эдэр гвардия» диэн кистэлэҥ тэриллэ тэриллибитэ. Кини комсомолкаттан Иван Тюленин этэ. Ол эрээри мин «Эдэр гвардия» бөҕө активнай чилиэнин Зоя Космодемьянская туһунан кэпсиэхпин баҕарабын»,— диэн. Маннык курдук ыарахан ыйытыылаах сурулуубут үлэ үчүгэйинэн сыанаммыт. А. Фадеев «Эдэр гвардия» айымныытын үөрэтэргэ VII кылааска 8 чаас көрүллүр. Ол тухары үөрэнэччигэ мунн сиэтэр сүрүн герсийдар аттарын ойдөспөт, биллэн турар, учуутал үлэтин туһунан үчүгэй санааны үөскэтиэ суох. Чурапчы орто оскуолатын администрацията мантан сөпкөөх түмүктэри оҥосторо, итэҕэстэри туоратар дьаһаллары ылара наада.

Сорох учууталлар уруокка, бэйэлэрэ кэпсиэлэриэнэ ылыһыйан, барыллыахтаах матырыйаалы ситэ үөрэппэттэр, үөрэнэччилэр айар, бэйэлэрэ үлэлиир дьоҕурдарын сайыннарыыга бириэмэ ордорботтор, тылы чуолкайдык, таба саҥарыы, ойтон, ырытыылаах суруйуу, о. д. а. курдук биһиэммит формалары көдьүүстээхтик туһамматтар.

Молтэхтүк аҕаар үөрэнэччилэргэ ити дьоҕурга киэриҥэ, үүс-үраан литератураны таптаһыыҥа интиигэ сөпкөөх болдьохто уурааллыбат, кылаас таһыыаны аҕыйы, курдуһуоктар уонна факультативтар үлэлэриигэр суолта бэриллибэт. Холобур, Амма орто оскуолатын учуутала Ф. К. Катахинова үөрэх дьылын устата кылаас таһыыаны аҕыйы уруогун-баара суоҕа 4-тэ ыыппыт, үөрэнэччилэр кылаас таһыыаҕы аҕыйыта диэн эпиэттэбэттэр. Суругунан үлэни ыытыы программа көрдөбүлүгэр эпиэттэбэт. Диктаннары суруйтарыыга охтон аахпыттан, ойтон суруйуу курдук үлэлэргэ суолта бэриллибэт. Словарнай үлэҕэ болдьохто уурааллыбат буолан, үгүс үөрэнэччилэр тылы сыыһа саҥараллар. Чурапчы орто оскуолатын үөрэнэччилэриэн саҥаһын бэрэбиэркэлээбин түмүгэр кинилэр барыллыахтаах тыл 20-30 эрэ бырыһыанын билэллэрэ көҥүнэ.

Литература уруоктарыгар суруйааччылар айымныыларын үксүгэр хрестоматиянан эрэ үөрэтиллэр. Үөрэнэччилэр литература теориятын молтэхтүк билэллэр, айымныылары ырытыыга ыарырҕаталлар. Үгүс учууталлар уруок былаанын үчүгэйдик толкуйдаабакка эрэ оҥостоллор, уруок үөрэтэр уонна иитэр сыалларга чуолкайдык туруоруллубаттар. Чурапчы орто оскуолатыгар уон биирис сылын үлэлиир А. П. Федорова X кылаастарга ыыппыт икки уруога биллиҥи көрдөбүлгэ эпиэттэбэттэр. Үөрэнэччилэр Н. Островскай «Ыстаал хайдах хатарылыыбыта» романын сыччах хрестоматиянан эрэ үөрэтиллэр, В. И. Ленин үлэлэриэн ыытта көтүмэхтик билистиллэр. Ол түмүгэр нуучча босхоловуулаах хамсааһынын туһунан ыйытыыларга толору эпиэттэри биэрбэтиллэр.

Барыларыгар нуучча тылын курдуһуоктара үлэлиллэр, недиэлэлэр, конкурстар, биэчэрдэр, о. д. а. дьаһаллар ыытыллаллар. Ол эрээри педколлективтар үөрэнэччилэр ортолоругар нууччалыы эйгэни үөскэтиигэ үлэни ыыппаттар. Оскуолаларга ыытыллар дьаһаллар баһыйар үксүгэр сахалыы тылынан ыытыллаллар, нуучча тылыгар үөрэтии ангардас биир эрэ сорук курдук көрүллүөр.

Үөрэнэччилэри нуучча тылыгар үөрэтиигэ реформа көрдөбүлүн толоруу—педколлектив бүттүүнүн соруга. Ону сөпкөөхтүк быһаарыы хас биирдии учууталтан үчүгэй билии, сатабылы уонна дьоҕуру эрэйэр.

А. ПЕРЕВАЛОВА,
оройуоннаҕы методкабинет методиста.

СҮӨҺҮ КЫСТЫГА — УДАРНАЙ ҮЛЭ ФРОНАР

ЭБИЛІЛИБЭТ ЭБИИ АҺЫЛЫК, ҮӨГЭЛЭЭБЭТ ҮҮТ

Биһиги рейдэбит

«Чурапчы» совхоз ааспыт күһүн ороҥуон общественнай сүөһү кыстыгар балачча тэрээпиннээхтик киирбит хаһаанныстыбаларыттан биирдэстэрэ этэ. Ол оҕолоох билигин, үүт ыамыгар уонна государствоҕа тутталыыга тиэрдиллэр сорудахтарын ыйтан ыл ахсын толорбокко, хаалыылаахтар ахсаннарыгар киирдэ. Ангардас кэнники үс ыйга «чурапчылар» былаантан 52,6 тонна үүтү итэҕэс туттардылар. Кыстыктааҕы ээспээтэлистибэлэр ханнык да көрүнүгэ толоруллубакка иҥэллэр. Ити эрэ буолбатах. Фермаларга оту ороскуоттааһыны кэмигэр хонтуруолга ылбаккалар, от саппаана аҕыйаата. Аны совхоз салайааччыларын, специалистарын маннык тардыс аһылыгынан сүөһүнү хайдах гынан сүтүгэ суох күөххэ үктэннэрэбит диэн кыһалҕалаах боппуруос үүйэ-хаайа тутта. Сыччах кинн отделениеҕа кыстык саҕаланыаҕыттан 200-тэн тахса тонна от нуорманы таһынан ороскуоттанна.

Биһиги рейдэбэй биригээдэбит Сылаг отделениетыгар сылдьан кыстык туругун, сүөһүттэн ылыллар бородуукуоксуйаны эльбэтиигэ партия райкомуунан уонна райсовет исполкомуунан тиэрдиллибит сорудахтар хайдах толоруллалларын бэрэбиэркэлээтэ.

Сылаг үлэлэрин-хамнастарын кытта билсиһии түбэспиччэ буолбатах. Отделение быйыл биир фуражнай ынахтан үүтү ыаһын курдук дьоһуннаах хаачыстыбаннай көрдөрүүнү ланна туһсаарга ороҥуон үрдүнэн ыҥырыы таһаарбыта, ааспыт сылга ситиспиттэн 230 кг эльбэх үүтү ылар соругу туруоруммута. Хомойуох кинн, фермаларга биэрбит тылы дьыалаан бигэргэтиигэ үлэ ырааҕынан ситэтэ суох тарилляр эбит. Сыл бастакы кварталыгар 149-туу кг үүт ыанан график 60,6 эрэ бырыһыан толорулунна, ааспыт сыл туһаннаах кэмин көрдөрүүтүттэн 48 килограммынан аҕыйах бородуукуоксуйа ылылынна.

Хаалыы сүрүн бириччиннэтэ ынах хойутаан тереһүнүгэр буолбатах. Уһун Күөл биригээдэтин 320 ынаҕыттан 130-чэ тереен турар. Оттон күннээҥи ыаловой ыам 1,1 тоннаҕа саҥа тиийдэ. Биригэдьиир Ф. И. Друзьянов этэрэнэн, ынахха күнүнэ 4 кг оттон, 2 кг уотурбаттан ураты аһылык ханнык да көрүнэ бэриллиэт. Эбии аһылыгы бэлэмнээһиигэ тиэрдиллиэт сорудахтары толоруу үөскүлээх үлэ барбатах. Отделениеҕа 10 тонна минеральнай брикет онохуллан, 38 тонна дулҕа, 1 тонна былыык соҕотуопкаланан сүөһү айаар тиэрдиллиннэ диэн этэллэр да, ити үксэ кыһын оройуган бэлэмнэммит аһылык. Кэнники эбии аһылык соҕотуопкаламмат буолбут. Уҥун аҥаарыгар—совхоз салалтатын «мунуун анныгар» олорор биригээдэҕэ—аһылык састаабын туһсарыы кыайан хонтуруолламмат. Оттон Улахан Күөлгэ кэнники икки нэдиэлэҕэ бэл убаҕас көөнньөрбөҥү онгоруу кыайтарбат буолуот. Онон сылаг нар бу ый саҥатыгар ынах күргүөмнээн төрүүр кэмигэр, ыамы биллэрдик үрдэтиэхтээхтэрин муччу туттулар.

Сылаг нга үүт табаарыныаҥ, совхоз итин отделениелариттан холлоотохчо, балачча үрдүк, 80-ча бырыһыан. Ол эрээри табаарыныаҥ салгыы үрдэтэр кыахтар ессе да сиэ туһаныллар кликтэр. Ол ордук Уһун Күөл фермаларыгар сыһыаннаах: 30-тан тахса ньирэй, кэмигэр туспа илиҥэ туттарыллыбакка, ыанньыксыттарга турбуттара ыйтан орпут. Хотоҥҥо тохсуньуга, олуньуга тереебут ньирэйдэр эмиэ баалар. Итинник дьаһаныыттан үүт нуорматтан аһары ороскуоттанар эрэ буолбатах, ыанньыксыттар нөҥүруускалара эмиэ улаатар.

Улахан Күөлгэ Чурапчы орто оскуолатын былырыын, иллэрээ сыл үөрэнэн бүтэрбит кыргыттар ыанньыксыттыыллар. Ахсыалар. Кинилэр көрөр-харайар 154 ынахтарыттан 62-тэ тереебут. «Кыргыттар үлэлэригэр кыһаналлар. Тереебут ынаҕы күнүгэ биэстэн итэҕэһэ суох ыыллар. Өссө түүнүн хотоҥҥо уочаратыкан дьыһуурустубалаан эрэллэрэ диир биригэдьиир Д. Н. Макарова. Ол эрэ-ри үүт-ас үөтэлээбат. Кулун тутарга биир фуражнай ынахтан 51 кг үүт ыанан, былаан аҥара эрэ толорулунна. Кыстык алта ыйыгар 328 кг үүт ыамыллан, туһаланнаах график эмиэ ырааҕынан ситиһиллибэккэ иҥэр. Эбии аһылыгынан эрдэттэн хааччыммыт буоллар, манна даҕаны күннээҥи ыам биллэрдик үрдүөхтээх этэ. Оттук мас, уу кэмигэр тиэллибит буолан, бэл сүрүн аһылык, убаҕас көөнньөрбө, онохуллубатаҕа ыраанныт. Эдэр биригэдьиргэ совхоз специалистарыгар эттүттэн эйэбул баара кэстүбэт. Хаалылаах ферма үлэтин сүрүннээһиннэ совхоз зоотехническай сулуусната (кылаабынай зоотехник Д. Д. Петров) ситэхото көмөлөспөтө букатын эйдэммет.

Отделениеҕа быйыл үүтү-аһы эльбэтэр кыахтар толору баалар. Фермалар сөптөөх үлэһит кэннэн хааччыллыыттарын, үлэни тэрийиигэ сорох атын үчүгэй уларыйыылар баалларын бэлиэтээбит буолуохха сатаммат. «Чолбон» уонна «Молодежнай» фермаларга ыанньыксыттыыр 6 кыыс орто оскуола кэнниттэн үөһүс сылларын үлэлии хаалларга ыҥырыы таһаарбыттара. Кинилэртэн Надежда Дьячковская уонна Матрена Никифорова бу икки фермаҕа старшайдыыллар, салайар коллективтарын үлэтин сүрүннүүргэ күннэтэ кыһаналлар. Эдэр дьон итинник туруммуттарын кэннэ фермалары, бастатан, эбии аһылыгынан хааччыйа сатыахха баара. Оччоҕо бу тоҕоостоох кэмигэ балачча үүт ылыллыа этэ. Ол суох.

Үүт-ас саастыы кэмигэ саная хоту эбиллибэт, тереккей терүөх ылыллыбат, ынах сыл ахсын хойутаан төрүүр —ити барыта аһылык сөптөөх саппааһа суоҕуттан. «Чурапчы» совхоз салалтата, отунан быстарыы кыһалҕатыттан сөптөөх түмүктэри өгөстөн, кормопроизводство курдук сүрүн салааны сайыннарыыга биллэр-көстөр хамсаһыны таһаарбатаҕына, кырыымчык аһылыктаах кыстык хатыланыа суоҕа диэн этэр күүгүнэйэ.

А. СИВЦЕВ,
совхозтааҕы народнай контуруол головнойгруппатын председателэ.

Е. ВАСИЛЬЕВ,
«Кыым хаһыат корреспондена.

П. ПОПОВ,
«Саҥа олох» отделын сэбиэдиссэйэ.

ЫАМ ӨССӨ ДА ҮРДЭЭБЭТ

Билигин үүт ыамыгар саамай быһаарылаах кэм. Ким ыныаҥы раздейдааһыны үчүгэйдик тэрийэр, фермалары сөптөөх аһылыгынан хааччыйар, ол үүт ыамыгар сылаанаҥы абаһаатэдистибэлэри толоруурга дьоһуннаах олуту үүрар. Итиннэн сибээстээн биһиги редакциябыт совхозтар отделениеларын салайааччыларыттан күннээҥи ыамы үрдэтиигэ туох дьаһаллар ылыллыбыттарын туһунан хаспиллэриигэр кордоото.

П. ПОПОВ, «Мугудай» совхоз Чыаппаратааҕы отделениетын управляющайа:

—Отделениеҕа ынах тереһүнэ олус хойутаата. 385 ынахтан 165-һэ эрэ тереен турар. Элбэх ынах муус устарга тереете. Онон үүт ыама бу күннэргэ биллэрдик үрдэтэ. Күнүгэ 13-14 центнер үүт ылыллар. Ол оннугар табаарынас намтаата.

Кэнники кэмигэ үүт хаачыстыбатын туһсарыыга балачча үлэ барда. Бу ыйга бородуукуоксуйа барыта бастакы суордуннан туттарыллар.

Фермаларга сыл тахсыахтаах оппут саппааһа аҕалыллан турар. Тереебут ынахтарга от нуорматын кэлин арыый эптибит. Итини таһынан эбии аһылык быһыытынан гидропоннай күөх үүнээйини сиэтэбит—барыта 4250 кг сиэтиллиннэ. Итиннэн атын аһылык суох. Кыстыкка барыта 77 тонна дулҕаны кыбатан сиэттибит. Бэлэмнэммит дулҕа соторуталаҕыта бүттэ.

А. НОГОВИЦЫН, Эрилик Эристиин аатынан совхоз Хайахсыттааҕы отделениетын биригэдьиира:

—Фермаларга 186 ынах тоҕоостоох кэмигэ балачча үүт ылыллыа этэ. Ол суох.

Үүт-ас саастыы кэмигэ саная хоту эбиллибэт, тереккей терүөх ылыллыбат, ынах сыл ахсын хойутаан төрүүр —ити барыта аһылык сөптөөх саппааһа суоҕуттан. «Чурапчы» совхоз салалтата, отунан быстарыы кыһалҕатыттан сөптөөх түмүктэри өгөстөн, кормопроизводство курдук сүрүн салааны сайыннарыыга биллэр-көстөр хамсаһыны таһаарбатаҕына, кырыымчык аһылыктаах кыстык хатыланыа суоҕа диэн этэр күүгүнэйэ.

А. СИВЦЕВ,
совхозтааҕы народнай контуруол головнойгруппатын председателэ.

Е. ВАСИЛЬЕВ,
«Кыым хаһыат корреспондена.

П. ПОПОВ,
«Саҥа олох» отделын сэбиэдиссэйэ.

РЕДАКЦИЯТТАН. Муус устар саҥатыгар ССКП райкомун бюротун уонна райсовет исполкомун холбоһуктаах нуоҥньахтарыгар үүтү-аһы эльбэтэргэ туһаанныах уураахтар ылылыбыттара. Чуолаан, фермаларга аһылык рационун туһсарыы булгуччулаах ыйыллыбыта. Ол эрээри үүс отделениеларга өссө да уоҥтэлээх үлэ барбата. Ити түмүгэр, ынах тереһүнэ эльбэбитин үрдүнэн, күннээҥи ыам биллэ-көстө үрдэебэтэ. Эрилик Эристиин аатынан совхоз үүс отделениеларыгар билигин да үүт хаачыстыбатын туһсарыыга дьаһал ылылла илик. Маннык бытаан тэтиминэн муус устарга тиэрдиллибит сорудахтар толоруллаллара уустук. Онон совхозтар салайааччылара фермалар үлэлэрин, хас биирдии ыанньыксыт надиэлэтээҥи, күннээҥи сорудахтарын толоруугун хонтуруоллаһыны күүһүрдүөхтээхтэр.

БАРЫТА НАЙЫЛАҺЫЫТТАН

«Чурапчы» совхоз кинн уһаайбатын 1000 квадратнай метр иннээх теплицатыгар огурсу үүнэриллэр. Манна үлэлиир дьон сыл ахсын эльбэх эрэйи көроллөр.

Манна ыарахан үлэлэр барыта илии үлэтинэн толоруллаллар. Холобур, буору баҥа улахан теплицаҕа тэйиччи сиртэн ангардас илии көмөтүнэн таһаарыллыбыт. Биир Т-16 шасси бэриллибитэ да, онтубут хам-түм, бөлдьаһыкка сылдьар уонна онто-манта сороҕор уларсык барар, сороҕор тоноор. Ити шасси үрдүн туоруурбар бэйэбит күүспүтүнэн муостаны онгорон көрбүппүт. Салалтабыт онноорор оно комолоспөтөө. Оттон буору кутар техника таһа эмиэ баарын үрдүнэн эмиэ быыс бүлбат аатырар.

Саҥа теплица туттуллара эмиэ уолдьаста. Урукку бут хайыыйэ эргэрэн, омоп-маная хотостон ороҥуон сиппэт буолан сааскы, сайыҥҥы ардахтар курдаттыы куталлар. Онон почвата туһаттан тарыста.

Электролиния остуолбата тут бута ус сыл буолла эрээри провод хаһан тардыллара билиҥ бэт. Бу туһунан совхоз салайааччыларыгар эльбахтэ этиллибитэ да, эмиэ дьаһал ылылыыбакка хаалбыта.

Огурсу доруобуйаҕа туһалаах билбэт кинн диэн суох. Бу үүтүгэй аһы үүнэриннэ болҕомтону уурар уолдьаста.

Р. ВАРЛАМОВ.

Сааскы ыһыыны көрсө

ТЕХНИКА БЭЛЭМ ДУО?

1985 сылга хонуу сааскы үлэлэрин сөптөөх агрономическай болдьоохо, үрдүк хаачыстыбалаахтык ыытыыны хааччыйар сыалынан Саха АССР Министрдэрин Совета уураах ылыммыта. Онно ыһыыга туттуллар техниканы ороҥуоннэһиннэ, механизаторскай кадрдары бэлэмнэһиннэ улахан болҕомтону ууруохха диэн ыйыллыбыта. Чуолаан, саасны ыһыы саҕаланыан икки нэдиэлэттэн хойутаппакка сир ахсын техника бэлэмин көрүү ыытыллыахтаах.

Оройуон үүс хаһаайыстыбалара саасны ыһыыга туттуллуохтаах техниканы ороҥуоннэһиннэгэ улахан бытаарыыны таһаардылар. Холбонор техника барыта өссө ааспыт сылга, ыһыы үлэтэ түмүктэнэрин кытта коруллан-истиллэн сөптөөх миэстэҕэ туруоруллуохтаах. Карл Маркс аатынан совхозтан ураты хаһаайыстыбалар ороҥуоннэ билигин даҕаны үөскүлээх үлэни ыыта иликтэр. Одьулууннар холбонор техниканы опыттаах механизатор Д. С. Диодоров салалтатынан былырыын сайын ороҥуоннаан бүтэрбиттэрэ. Быйыл саас балачча үлэни Килэҥки уонна Хоттоҕо отделениеларытан ыытан, холбонор техниканы сүүнүүнэн ороҥуоннаан бүтэрдилэр.

Итиннэн атын сирдэргэ техниканы сааскы хонуу үлэлэригэр бэлэмнэһиннэ ааспыт нэдиэлэҕэ эрэ саҕаламмыттар. Ордук улахан бытаарыыны «Мугудай» совхозка (кылаабынай инженер И. А. Пинигин), Субуруускай аатынан совхоз Болтоҥотоппу отделениетыгар (механик Н. Я. Местников) таһаардылар. «Чурапчы» совхоз Сылагнаадыы отделениетыгар даҕаны сеялкалары, культиватордары, бараналары, лущильниктары, уонна дискалары сөхсүйүү, көрүү-истии өссө да бытаан.

Совхозтар директордара, инженернэй сулуусталара бу күннэргэ сааскы ыһыыга туттуллар техниканы ороҥуоннэһиннэ турдаттар бары дьаһалларын ылыахтаахтар. Механизаторлары бэлэмнэһиннэ, урдук үүнүү аналларын кытта коллективнай бэдэрээт дуоҕабардарын түөрсүн эмиэ бу күннэргэ түмүктэниэхтээх.

И. КЫНАКЫТОВ,
ТХУ кылаабынай инженера.

БЫҺЫЫНЫ-МАЙГЫНЫ ЧЭБДИГИРДИЭХХЭ

Бу күннэргэ кыраныысса таҥынааҕы дойдулар государственнай деятелэрэ, общественность представителлэрэ уонна пресса ОСКП КК Генеральнай секретаара М. С. Горбачев «Правда» хаһыат редакторын хытта басыһыаҕынытыгар этиллибит саҥа өйдөөх инициативалары кинилиик дьүүлэһиллэр. Советскай салайаччы өйдөөтүк биирдэ опорон хас биирдии система, саа-саадах күүһүнэн буолбакка, холобур күүһүнэн бөйөтүн ордугун дакаастыырыгар ыҥырыыта тус-туспа общественнай тутуллаах дойдуларга ордук сөҥөрүннүн ылла. Сэрии сэбин оҥоруунан үлүһүйүүнү суох оҥорор наадалааҕын туһунан советскай салайаччы атын ордук дьоһуннаах түмүктээһиннэри эмиэ дьүүлэһиллэр.

М. С. Горбачев президент Р. Рейганы кытта көрсүһүүтүн ССРС уонна АХШ салаталарын сөбүлүүлэрин туһунан ыйытыыларын сир ахсын астынымнан көрсүлүннэ. Ядернай уонна космическай сэбиэннилэр бөҕөнүүстэрынан Женевада саҕаламмыт советскай-американскай кэпсэтиһиилэргэ аан дойдуга бүтүннүүтүгэр улахан эрэл ууруллар. Итиннэҕэ аан дойдуну кэтэн кэрээччилэр «сулустаах сэриилэргэ» бэлэмнээннии таһаарбат туһунан бөҕөнүүнү дьүүлэһиннэтэн Холбоһуктаах Штаттар куота сатаабыттара табыллыбатаҕын бэлиэтиилэр. Советскай Сэҥэ модьуйуутунан кэпсэтиһиилэр сыаллара маанык быһаарылынна: космоска сэбиэннини саҕалаабакка, итини сиргэ эмиэ тохтоторго, ядернай сэрии сэбин радикальнайдык аччатарга уонна, тиһиэр, бүтэһиктээхтик суох оҥорорго. М. С. Горбачев космическай сэрии сэбин оҥоруу иҥэн ядернайы суох оҥоруга тиийиэххэ сөптөөбүн туһунан биэрэгэтигин «калыҥныыр ньымалаах» аттаата. Итиннэ сыалаабылы молуйуонунан дьоннор уларыталлар.

Тиһиэр, кыраныысса иҥэн ССКП КК Генеральнай секретара Советскай Сэҥэ, бөйөтүн үүнэ волятын көрдөрөн туран, мораторийы киниэрэрин, ол аата бөйөтүн оруоҥыраары тэбэр ракеталарын салгыы туруорууну тохтоторун уонна Европаҕа атын хардда дьаһаллары олохтуурдан тутуларын туһунан ыйытыннарыннын улахан саҥаннаммыт ылла. Итиҥ дьаһаллар биры Арааа Европаҕа американскай ядернай ракеталары тарбатан туруоруу саҕаламмытын кэннэ ылылыбыттара уонна кинилэр АХШ Европа континиэнтигэр күүстэр хабаанньаһыларын кэһарга суудайыыларын саралыы тардар кыаҕы биэрбиттэрэ. Мораторий тутуулар бөлдьо-

ро —сэтиинньэ диэрэ, онтон салгыы быһаарыныы биһиги холобурбутун батыһалларыттан өйдөтэр батыспаттарыттан тутуулуктаах буолуоҕа.

Арааа саҥа советскай инициативалар улахан ойдобулу хаалардылар. Ол туһунан АХШ-ка, Англияҕа, Франциядаа, Италияҕа, ГФР-гар бочуот сүрүн органнара суруйаллар.

Официальнай Вашингтон иккки сирэй буолар позициятын ылынна. Биир өттүттэн, кини урдук таһымнаах буолуохтаах көрсүһүүнү өҥөрдөлиир, оттон, иккис өттүнэн, сэрии сэбин оҥоруулуу куоттуур урукку курсун бигэргэтэр. Саҥа советскай инициативаларынан үөскэтиллибит быһыыны-майгыны молототорго сорунан американскай правительство представителлэрэ, чуолаан, Европаҕа ракеталары салгыы тарбатан туруоруну тохтотуу онно Советскай Сэҥэ ордуттаах балаһыанньатын чинэтэргэ комплексаҕа диэн бигэргэтэллэр. Кинилэр өрүттэр күүстэрин ССРС уонна АХШ сиргэ базаланар ракеталарынан эрэ (английскай уонна французскай сэрии сэтэрин ахсаанна адъас ылбакка эрэ) тэҥнээн көрөргө суоттаах сатыыллар. НАТО державаларын салайаччыларын күүстэрэ, быһа холуйан, эмиэ АХШ правительстволарын представителлэрин курдук этиилэри оҥороллор. Оттон ол биһигинэ сохторуон сатаммат: осоо 1979 сылаахха, Арааа Европаҕа стартовай площадкаларга «Першинг-2» уонна кылаатааах ракеталары туруорууру курсу ылыналларыгар, кинилэр биһиги дойдубут территориятын Европатаарыы чаҥыҥэр туруорулларбут «СС-20» советскай ракеталар американскай иннинги базаланыы средстволарыгар уонна АХШ НАТО-ваан иккки сөпсөлаахтарын ядернай ракеталарыгар утары туралларын кытары аахсыбатахтара.

Күүтүллүбүтүн курдук, арааа общественность реакцията адъас атын буолла. Эйбах биллиилээх деятеллэр уонна бүтүн тэриллэлэр былаастартан советскай өйдөөх этиилэри ойуурдаан биэрэри модьуйдулар. Бу оттуннан американскай сенатор Г. Харта этиитэ характернай. Советскай-салайаччы этиититтэн аккаастанан, диэн бэлиэтээтэ кини, АХШ администрацията трагическай алдаһы оҥорор. АХШ представителлэрин палататын 38 чилиэннэрэ эмиэ итиннник этэллэр. Кинилэр Р. Рейганнаа сэрии сэбин оҥоруу салгыы ыытыллыытын дьиксинэлларын биллэрэн уонна ити курс советскай-американскай кэпсэтиһиилэр ситиһиилээх буолуулларын мөһөйдөрүн туһунан Р. Рейганнаа сурук ыыттылар.

Бу күннэргэ Арааа Европа албэх дойдуларыгар үгэс буолбут сааскы эйэ маршталара ыытыллыллар. Сүүһүнэн тыһыынча демонстраннар планетаны өлөрөөһөрөр байыаннай кирдээҥнэ үтэйдээччилэр суудайыыларын тохтотору модьуйаллар. Кинилэр бары ССРС саҥа өйдөөх инициативаларын, өйдөөх иннин охсуһуу кыайар кыахтааҕын уонна хайаан да ситиһиннэн тумуктэннэхтээҕин мөкпөтүн быһыытынан көрөн, ис сүрэхтэриттэн өҥөрдөлиллэр.

А. КРАСИКОВ,
(ССТА).

Сценаҕа—Нөҥүрбэ театра

Бу күннэргэ биһиги ороҕуоммутуттар Саха комсомолун биириэмийэтин лауреата Нөҥүрбэтаабы драматическай театр гастрольнай болоҕо ыалдьыттаата.

Коллектив иккки үлэтин— Алексей Дударов «Надаан» уонна Анна Мярина «Чучуна» диэн драмаларын көрөөччү дьүүлэр таһаарда. Туруораччы режиссер—Саха АССР үтүөлээх артиһа Спартак Слепцов. «Надаанга» оруоллары Саха АССР үтүөлээх артиһа П. Николаев (Бүөнэй), О. Григорьева (иҥэ), Б. Борисов (аҕа), Саха АССР үтүөлээх артиһа А. Кривогорницын (Шаргаан) итэҕэйиллээхтик толордулар. Итиннэ-маннык дьыалҕатыгар тар содуллааҕын, «куох хорбоҕу» кытта дьиэ-кэргэн олоҕор надаан, хараҕ уута кинирэрин туһунан кэпсиир бу айымныы үгүс көрөөччүнү долгутта.

«Чучуна»—былыргы үһүйээннэ олоҕурбут айымныы. Үгүс сайаалаах Нөҥүрбэ оруолун талааннаах артистка О. Григорьева, Саха АССР үтүөлээх артистара А. Кривогорницын оҥорор таһаарда. Туруораччы режиссер—Саха АССР үтүөлээх артиһа Спартак Слепцов. «Надаанга» оруоллары Саха АССР үтүөлээх артиһа П. Николаев (Бүөнэй), О. Григорьева (иҥэ), Б. Борисов (аҕа), Саха АССР үтүөлээх артиһа А. Кривогорницын (Шаргаан) итэҕэйиллээхтик толордулар. Итиннэ-маннык дьыалҕатыгар тар содуллааҕын, «куох хорбоҕу» кытта дьиэ-кэргэн олоҕор надаан, хараҕ уута кинирэрин туһунан кэпсиир бу айымныы үгүс көрөөччүнү долгутта.

«Чучуна»—былыргы үһүйээннэ олоҕурбут айымныы. Үгүс сайаалаах Нөҥүрбэ оруолун талааннаах артистка О. Григорьева, Саха АССР үтүөлээх артистара А. Кривогорницын ордоҕо надаанга тубаһан дьонтон арахсан соҕотоҕун сылдьар Чучуна-ны, П. Николаев Нөҥүрбэ адаатын образтарын ситиһиилээхтик арыйдылар.

Снимокка: О. Григорьева Нөҥүрбэ оруолугар.

В. Барашкова фотота.

КИИНЭ: Сэрии биллибэтэх страницалара

Сотору «Мосфильм» студия хроникальнай-документальнай матырыйаалларын туһанан Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэрии сиҥэ биллибэтах страницаларын арыйар «У опасной черты» диэн кэтит экраннаах оҥоох сытыы сюжеттаах уус-уран киинэ экраҥа таһаарылларын. Бу саҥа лиэнтэттэн биһиги бөйөлөрүн олохторун, толук ууран нацистскай Германия баланнаабыт газтара уонна сүһүрдэр веществолара туһаныллар кыахтарын тохтоппут советскай разведчиктар хорсун быһыыларын биллэхпит.

Хартыына киинигэр остоох дириҥ тыылыгар химическэй сэрии сэбэ боруобалаанар объектарыгар үлэлиир разведчиктар болохтоно кэрдэрүллэр. Ити бөлөхтө улахан сүүгү таһаарбыт опыттары оҥоруулуу салайар химик-ученайы уоруу операцията табыллыбатарын кэннэ, тыыннаах ортудубуттар химическэй газтаах снарядтары эпаттан таһаарарга күчүмэҥнэй быһаарыыны ылыыллар. Кэтэбил кытаанах системаҕа баарын урдунэн, разведчиктарга ол кыаллар. Ити хаҥа суох операция гуманнаах фашизм харадьайдаах былаанын арыйар дакаастабыл советскай правительство илитигэр киирэр.

НАТО стратегтара химическэй сэрии былааннарын дьаныһан туран оҥорор биһиги күннэрбитигэр ордоонгу, 1943 сылаахха кини аймаҕы утары ыныырык буруйу оҥоруулуу туоратар туһугар олохторун биэрбит советскай разведчиктар хорсун быһыыларын кэрдэрүү ордук ураты суолталаах.

Оруоларга— актердар Любовь Виролайнен, Александр Збруев, Эрнст Романов, Эдуард Марцевич уо. д. а.

С. ДАНИЛОВ.

Дьыллар уонна дьоннор.

КЭРЭ КИЊИ ЭТЭ

Аҕа дойду Улуу сэриитин ыар сылларын туораабыт кин колуонэм кыргыттарыттан Александра Тихоновна Аммосова туһунан кэпсиэхпин баҕарабын.

Кини билигин, баара эбитэ буоллар, 65-с саастыгар сылдьыа этэ. Александра Тихоновна олорбут бөлиэ түгэннэрэ саамай кыһалҕалаах кэмнэ ааспыттара. Саайа баара-суоҕа уон аҥыһыгар баран иҥэрэ. Дойлуга сэриигэ эбиллэҕэн сутуруоан бруукээбитэ. Эдэрдээх бары кэриэтэ фронтка ыҥырылыыбыттара. Ол гынан баран Аларар уонна Бахсы нөҥүлиэктэриттэн сэриигэ 129 киһи барбыта. Киров аатынан уонна Коминтерн аатынан колхозтар хоту ороҕуоннарга иҥнэр буолбуттара. Онтуларыгар хаалбыт Островскай аатынан колхоз салаатата комсомолка Александра Аммосованы бөлүгэдьиҥнэрэ аҕаастыта. Эдэр бөлүгэдьиҥнэр сарсыарда эрдэлээн, киэһэ хойутаан үлэ дьонун кытта тэҥнэ сылдьар буолан колхозтаахтар ытыктабыллаах ылбыта.

Оччолорго билиҥи курдук колхозка дагиттэр специалистар суохтара, барытын бөлүгэдьиҥнэр дьаһайдарына сатанара. Ол курдунэн кыыс от бөрөөҥ оттотон, бүрдүк орто үүнүүтүн, суоһуттан тороллоох тэрүөрү ылыч 1944 сылаахха тыа хаһаайыстыбатын ороҕуоннаары быыстапкатыгар кыттар чиэскэ тиксибитэ. Кини ол ыар түөрт сыл үстэтэ производственнай сатабылаахтык салайсан Улуу Кыайыыны үөрэтэ сылдьыбыта.

Сэриигэ кэннэриттэн Е. Ярославскай аатынан колхозка бөлүгэдьиҥнэрэн ыҥыллан олорбут кыра фермалары бөдөҥсүтүспүта, Толоонно саҥа кулуун тутуутугар ыччаты көҥүлэбитэ, нөҥүлиэгэр культурнай-сырдатар үлэни ыытыыга, уус-уран самодеятельнайы сайыннарыыга эйбэх сыратын биэрбитэ.

Александра Тихоновна үчүгэй ырыаһыт этэ. Ол талаанын саҥаан туһаммыта, үлэни уонна ырыаны сөпкө дьүөрэлэбитэ. Кини үтүө холобурун ыччат кохтоохтук батыспыта, Екатерина Местникова, Петр Слепцов, Надежда Барашкова, Константин Барашков, Кэнчэри Местников курдук ороҕуоннаа биллэр, республиканскай тиийэ ыыттар таланнаах ырыаһыттар үммуттэрэ. Александра 1957 уонна 1959 сылларга ороҕуоннаары уонна республиканскаары фестивальларга ордук табылан ыыттыбыта, ити фестивальлар лауреаттарыынан буолбута.

Ол кэмнэ нөҥүлиэккэ техника аҕыйах этэ. Ыччаттар үчүгэй пьеса нөҥүлиэх, ырыатыйык аргыстаах чугастаары нөҥүлиэктэргэ, ороҕуоннарга кэлэн сылдьан гастролларын.

Александра Тихоновна дьоллоох ыал ийэтэ этэ. Аҕалара, сэриигэ ыыппыылаах, урукку чулуу механизатор Никита Николаевич Аммосов, билиҥи Чурапчыга бочуоттаах сынньалаҥнаа олорор. Оолоро Никита, Евдокия уонна Тихон үлэһиттэр, гражданскай дьиэ-кэргэн бөлүгэ.

Кылгас эрээри чаҕылхайдык, активнайдык олорон аастыт Александра Тихоновна Аммосова үтүө аата кэлиэнэ дьонтан умнуллубат.

В. ЛЫТКИН.

Якутскай к.

Редактор
А. Е. ЧИЧИГИНАРОВ.

Муус устар 20 күнүттэн «Сельхозтехника» холбоһук кини ыскыыланта инвентаризацияҕа сылдьыллар.

Совхозтар уонна тэриллэлэр ыпар-биэрэр ахсаанньытын чуолкайдыы охсуҥ.

Администрация.

Эт-үүт комбината муус устар 15 күнүттэн Якутскайга аҕыллар приемщиктары бэлэмнии ус ыйдаах курсна үөрэнэн бараллаахтары ыытар.

Үөрэнии усулуобуйатын туһунан комбинакка кэлэн билсиҥ.

Администрация.

Чурапчытаабы кинн пекарнята бастайааннай үлэрэ пекардар наадалар. Үлэлиэн бараллаахтар кадр отделыгар кэлэн кэпсэтиҥ.

БИҺИГИ АДАРЫСПЫТ: почтовай индекс 678700. Чурапчы с. Карл Маркс уул. 12. ТЕЛЕФОННАРБЫТ: редактор—21-332, отделлар—21-265, уопсай 21-505.

«Саҥа олох» («Новая жизнь»)— орган Чурапчинского райкома КПСС и районного Совета народных депутатов Якутской АССР.

Индекс 54907. Газета выходит по вторникам, четвергам и субботам на якутском языке. Объем 1 печ. лист. ЧУРАПЧИНСКАЯ РАЙОННАЯ ТИПОГРАФИЯ. с. Чурапча, ул. Карла Маркса 12. Тираж 3471
№ ЗАКАЗА 46.